

Oppijat ja laadukas etäopetus

Päivi Portaankorva-Koivisto, Helsingin yliopisto

Kuvat: morguefile.com

Olemme kaikki huomanneet pandemian aikana haasteet, joita etäopetus aiheutti. Itsenäinen työskentely kotona edellytti oppijoilta itseohjautuvuutta ja kykyä aikatauluttaa tekemisiään. Monelle työtilan järjestäminen ja opiskelurauhan saaminenkin saattoivat olla vaikeaa. Jatkuva tietokoneella työskenteleminen aiheutti fyysistä kuormittumista ja moni kaipasi opiskelukavereiden tukea. Opettajan oli usein vaikea saada rakennettua opiskelukulttuuria, sillä etäyhteydellä oli vaikea saada työskentelyyn struktuuria, pitää välittävää yhteyttä, ehkäistä vapaamatkustusta ja huolehtia, että kaikki pysyisivät opetuksessa mukana. Opiskelijoiden motivaatio saattoi romahtaa ja työskentely katkesi tai valui vapaa-ajalle.

Tässä kirjoitelmassa pohdin erityisesti keinoja tukea opiskelijoiden itseohjautuvuutta ja oppimiseen sitoutumista etäopetuksessa. Tutkimuksissa on havaittu, että ylipäätään oppilaan sitoutumiseen opiskeluun yhdistyy neljä ulottuvuutta: kognitiivinen, käytöksellinen, emotionaalinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Kognitiivista sitoutumista tuottavat merkityksellisyyden kokemukset, kyky itsesäätelyyn, tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Käytökselliseen sitoutumiseen vaikuttavat läsnäolon luonne, osallistuminen opetukseen ja ulkoinen motivaatio. Emotionaalisuutta tukevat kuulumisen ja osallisuuden tunne, uteliaisuus, kiinnostus, nautinto ja itseluottamus. Sosiaalinen ulottuvuus kuten opettaja-oppilas -suhde ja oppilas-oppilas -suhteet vaikuttavat myös voimakkaasti sitoutumiseen. Edellisten lisäksi useissa tutkimuksissa puhutaan akateemisesta ulottuvuudesta, jolloin mitataan itse opiskeluun liittyviä piirteitä kuten tehtävään käytettyä aikaa ja kotitöiden tekemistä.

Etäopetuksessa tarvitaan taitoja valmistautua opetukseen, kuunnella ja lukea. Lisäksi tarvitaan tunteita kuten yritteliäisyyttä ja mielekkyyden kokemista. Eivätkä nämäkään riitä, vaaditaan mahdollisuuksia osallistua keskusteluihin ja olla vuorovaikutuksessa toisten oppijoiden kanssa sekä kokemuksia opinnoissa edistymisestä. Näiden lisäksi etäopetuksessa tärkeän merkityksen saa

teknologia, sen saatavuus (availability) ja saavutettavuus (accessibility) eli että teknologiaa on saatavilla ja sitä osataan sopivissa määrin käyttää.

Tunteitten merkitys etäopetuksessa

Positiivisten tunteiden merkitys akateemiseen sitoutumiseen ja opinnoissa edistymiseen on todennettu useissa tutkimuksissa. Tämä näyttäisi perustuvan siihen, että positiivisella mielellä ollessaan opiskelijat ovat halukkaampia tutustumaan uusiin asioihin, toimimaan yhdessä toisten kanssa, ovat tavoitteellisempia opinnoissaan ja asettavat itselleen myös uusia tavoitteita.

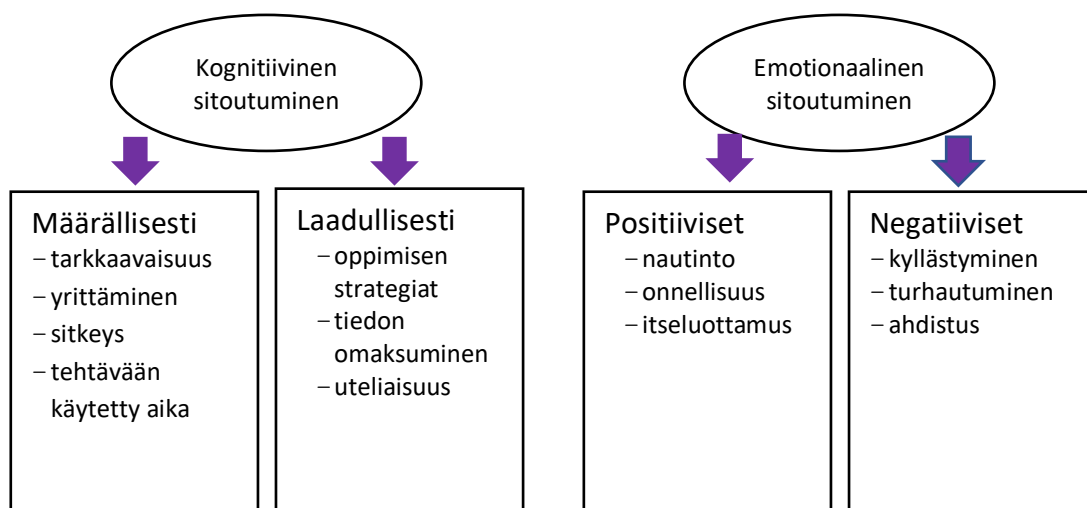
Tutkimuksissa on lisäksi havaittu, että koulutyöhön sitoutuneita oppijoita voisi kuvailla tarmokkaiksi, omistautuneiksi ja omaksuviksi. Tarmokkailla oppijoilla on kykyä toipua koettelemuksista (resilienssi) ja halua panostaa koulutyöhön. Omistautuneet oppijat pitävät työskentelyä merkityksellisenä, innostuvat, ovat ylpeitä ja inspiroituvat työskentelemään. Omaksuvat, tiedonjanoiset oppijat uppoutuvat työskentelyyn ja saavat siitä flow-kokemuksia. Heillä aika kuluu kuin siivillä. Voidaankin sanoa, että iloisilla, luottavaisilla ja positiivisilla tunteilla luodaan akateemista psykologista pääomaa, joka näyttäytyy akateemisena sitoutumisena ja tuottaa akateemista suoriutumista.

Miten opettajat voivat luoda positiivista ilmapiiriä? Tutkimuksissa on löydetty keinoja tähän ja ne ovat itse asiassa kaikille opettajille tuttuja. Rohkaisen oppilaita ja annan heille positiivista palautetta yrittämisestä. Välitän ja osoitan kiinnostusta, asetan rajoja ja pidän niistä kiinni, sekä annan sopivasti autonomiaa eli vapautta oppijan tehdä valintoja opiskelunsa suhteen.

Eroaako tämä jotenkin, kun kyseessä on etäopetus? Ainakin se on huomattavasti haastavampaa.

Sitoutumisen tarkastelua

Halverson ja Graham (2019) ovat laatineet viitekehyksen, jolla he tarkastelevat sitoutumista etäopetuksessa. Sitoutumista on heidän mukaansa karkeasti jaoteltuna kahdenlaista, kognitiivista ja emotionaalista. Näihin vaikuttavat oppijan luonteenpiirteet ja oppimiskokemukset. Kognitiivista osatekijää voidaan tutkia määrällisesti ja laadullisesti ja emotionaalista tekijää positiivisten ja negatiivisten tunteiden kautta.

Etäopetuksessa monet sitoutumiseen positiivisesti vaikuttavat elementit ovat kuitenkin vaikeasti saavutettavissa. Syynä on etäisyys oppijoiden ja opettajan välillä. Siispä jotkin toimenpiteet tulee suunnitella uudella tavalla. Keskeisiksi tekijöiksi tulevat dialogi, sekä opettajan ja oppilaiden kesken

että oppijoiden välillä, kurssin rakenne, oppijan autonomia ja oppijoihin kohdistetut korkeat odotukset.

Tutkijat esittävät seuraavia keinoja opettajan avuksi:

1. Hyödynnä ennakkovalmistautuminen oppitunnille niin, että opiskelijat oikeasti tutustuvat uuteen aiheeseen itsenäisesti ja kehittävät näin itseluottamusta omaa osaamistaan kohtaan. Tämä auttaa myös aikataulutamaan oppitunnilla opiskeltaviin asioihin käytettävää aikaa.
2. Hyödynnä kasvokkain tapahtuva työskentelyaika niin, että kehität opiskelijoiden keskustelutaitoja, vahvistat käsitteellistä ymmärrystä ja korjaat virhekäsityksiä ja väärinymmärryksiä.
3. Hyödynnä ryhmätyöskentelyä ongelmanratkaisun, luovan ajattelun, vuorovaikutustaitojen ja syvemmän ymmärryksen saavuttamiseksi.

Opiskeltava jakso kannattaa siis suunnitella niin, että työskentelyä pohjustavat mielekkäät ennakkotyöt. Tällaiset tehtävät ohjaavat tai aktivoivat opiskelijaa työskentelyn äärelle. Jos esimerkiksi tehtävänä on tutustua johonkin tekstiin, aktivointina voi olla keksiä aiheesta mielekäs tehtävä, kysymys tai väite. Toinen kokeilun arvoinen idea on pyytää opiskelijaa selvittämään, mitä ennakkotietoja uuden asian oppiminen edellyttää ja mitkä niistä hän jo hallitsee. Jos kyse on esimerkiksi polynomifunktioiden kuvaajien piirtämisestä käsin, tarvitaan muun muassa taitoja sijoittaa pisteitä koordinaatistoon ja taulukoida funktion arvoja. Entä, jos tavoitteena onkin käyttää jotain ohjelmistoa kuvaajan piirtämiseen. Hyödyllinen ennakkotehtävä on myös pohtia aikaisempia käsityksiään uudesta aiheesta. Esimerkiksi tehtävänä voi olla vastata kysymyksen: "Mitä muistat symmetriasta?"

Oppitunnilla voidaan lähteä liikkeelle tutkimalla jotain virikemateriaalia yhteisesti. Virkkeenä voi olla kuva, animaatio, kuvaaja, verkkoteksti, video tai äänite. Näille yhteistä on, että ne aktivoivat ja käynnistävät työskentelyn. Jossain tilanteessa ne saattavat myös luoda kontekstia tai testata yhdessä pohdittua hypoteesia. Jotkin virikemateriaalit toimivat tietolähteenä tai tiedonrakentelun apuna, toiset toimivat pohdinnan apuna tai sopivat testaukseen ja arviointiin. Tavoitteena kaikissa on herättää keskustelua ja reflektoida kotona opittua aihetta. Jos kotona on pitänyt laatia kysymyksiä tai esimerkkejä, voidaan seuraavaksi käydä niitä yhdessä läpi. Näin tavoitetaan käsitteellisempää oppimista, puretaan virhekäsityksiä ja sopivilla digitaalisilla työvälineillä myös pidetään kaikki opiskelijat mukana prosessissa.

Etäopetuksessa oppitunnin toinen osa kannattaakin sitten käyttää pienryhmätyöskentelyyn. Tässäkin erilaiset tehtävätyypit tuottavat erilaista oppimista. Yhteistä seuraaville on kuitenkin tutkiva työskentely ja käsitteellisen ymmärryksen lisääminen. Jos pienryhmät ratkovat ongelmatehtäviä, opiskelijat oppivat ongelmanratkaisua. Tiedonrakentelua ohjaavat tehtävät jäsentävät opittua. Tällaisesta tehtävästä esimerkkinä käy "etsi kotoa kartio, kuvaile sitä ensin sanallisesti ja näytä se sitten kameralla ryhmäläisillesi". Uuden taidon kehittymistä ohjaavat tehtävät harjaannuttavat myös menetelmällistä osaamista käsitteellisen osaamisen rinnalla. Tällaisesta esimerkiksi sopii "ryhmän jokainen jäsen laatii yhtälöparin, ratkaistaa ne yhdessä keskustellen sopivimmista menetelmistä". Pienryhmissä voidaan tehdä myös tehtäviä, jotka kehittävät opiskelutaitoja kuten työskentelytapoja. Matematiikassa tällaisia työskentelytapoja ovat muun muassa välivaiheitten kirjoittaminen tai esimerkiksi informatiivisen kuvakaappauksen ottaminen. On myös tehtäviä, jotka harjaannuttavat keskusteluun. Matematiikan opiskelussa tällaisia tärkeitä keskustelutaitoja ovat taito perustella ja selittää. Yhdessä keskustellen näitä taitoja voidaan kehittää ja niiden merkityskin tulee näkyvämmäksi.

Etäopetus poikkeaa lähiopetuksesta monin tavoin ja sen suunnittelemisessa opettaja joutuukin miettimään erityisesti niitä keinoja, joilla hän lisää oppijoiden sitoutumista. Verkon takana on niin helppo piiloutua peiton alle ja nukahtaa. Aktivoivat työskentelyt kannattaa siis ottaa käyttöön ja virittää tunneilleen monenlaisia keskusteluja: keskusteluja tehtävistä, oppijoiden kysymyksistä, matematiikan menetelmistä, virheellisistä esimerkeistä, tavoista perustella ja myös tavoista opiskella juuri matematiikkaa.

Lähteet:

Baranova, T., Khalyapina, L., Kobicheva, A., & Tokareva, E. (2019). Evaluation of students' engagement in integrated learning model in a blended environment. *Education Sciences, 9*(2), 138.

Bolliger, D. U., & Halupa, C. (2018). Online student perceptions of engagement, transactional distance, and outcomes. *Distance Education, 39*(3), 299-316.

Carmona-Halty, M., Salanova, M., Llorens, S., & Schaufeli, W. B. (2021). Linking positive emotions and academic performance: The mediated role of academic psychological capital and academic engagement. *Current Psychology, 40*(6), 2938-2947.

Halverson, L. R., & Graham, C. R. (2019). Learner engagement in blended learning environments: A conceptual framework. *Online Learning, 23*(2), 145–178.

Ilomäki, L., & Lakkala, M. (2020). Finnish upper secondary school students' experiences with online courses. *Education in the North*.